

โครงการศึกษาผลสำเร็จงานวิจัยต่อการพัฒนาพื้นที่สูง

งานวิจัยถือว่าเป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส. ในการสนับสนุนงานของมูลนิธิโครงการหลวงและขยายผลงานโครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การวิจัยของ สวพส. ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมบนที่สูง การประเมินผลประโยชน์ของงานวิจัยที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่สูงจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินงานและใช้เป็นกรอบแนวทางในการกำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยในระยะต่อไป ดังนั้น โครงการศึกษาผลสำเร็จงานวิจัยต่อการพัฒนาพื้นที่สูง จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสำเร็จของงานวิจัยในระยะที่ผ่านมาของ สวพส. ที่มีต่อการพัฒนาบนพื้นที่สูง และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงระยะต่อไป ผลการศึกษา มีดังนี้

1. การศึกษาสถานภาพและผลสำเร็จของงานวิจัยของ สวพส. โดยการประมวลสถานภาพ ปัจจัยป้อนเข้า และผลผลิตของงานวิจัยของ สวพส. ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 - 2557 พบว่า การดำเนินงานวิจัยในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 - 2557 มีการดำเนินงานวิจัยทั้งสิ้น 441 โครงการ แบ่งเป็นโครงการที่ สวพส. ดำเนินการเอง 192 โครงการ (43.54 เปอร์เซ็นต์) ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย 245 โครงการ (55.56 เปอร์เซ็นต์) และรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากหน่วยงานภายนอก 4 โครงการ (0.91 เปอร์เซ็นต์) ในระยะแรก (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 - 2555) มุ่งเน้นการดำเนินงานวิจัยในเชิงพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 - 2557 มีการปรับการดำเนินงานเป็นงานวิจัยรายประเด็นมากขึ้น โดยมุ่งประเด็นการวิจัยที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสังคม ซึ่งเมื่อพิจารณาผลสำเร็จของงานวิจัยทั้งหมด 441 โครงการ พบว่า มีงานวิจัยที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจทั้งหมด 178 โครงการ (40.36 เปอร์เซ็นต์) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 229 โครงการ (51.93 เปอร์เซ็นต์) และด้านสังคมและนโยบาย 34 โครงการ (7.71 เปอร์เซ็นต์) นอกจากนี้ สวพส. ยังมีการยื่นจดแจ้งหรือจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 - 2557 มีจำนวนผลงานวิจัยที่มีการยื่นจดทรัพย์สินทางปัญญาทั้งสิ้น 52 รายการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเภทลิขสิทธิ์ (36.54 เปอร์เซ็นต์) อนุสิทธิบัตร (19.23 เปอร์เซ็นต์) และสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ (17.31 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การจัดสรรงบประมาณและบุคลากรงานวิจัยของ สวพส. ก่อให้เกิดผลประโยชน์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง รวมทั้งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

2. การประเมินผลประโยชน์เบื้องต้นของงานวิจัยของ สวพส. โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิจากการตอบกลับของแบบสอบถามออนไลน์และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จำนวน 167 โครงการ คิดเป็น 39.02 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนโครงการที่ส่งแบบสอบถามออนไลน์ (428 โครงการ) ซึ่งโครงการที่ตอบกลับเป็นโครงการที่ สวพส. ดำเนินการเอง 104 โครงการ และให้ทุนอุดหนุนการวิจัย 63 โครงการ ซึ่งเป็นงานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 63 เปอร์เซ็นต์ และด้านเศรษฐกิจ 34 เปอร์เซ็นต์ และด้านสังคมและนโยบาย 3 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งจากการประเมินผลประโยชน์เบื้องต้นของงานวิจัย พบว่า งานวิจัยของ สวพส. ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงประยุกต์ ซึ่งจะมีการดำเนินงานร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่เพื่อให้ผลงานวิจัยเกิดประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่สูง ทำให้เกิดการสร้างรายได้ ลดต้นทุนการผลิต สร้างความมั่นคงด้านอาหารแก่ชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ จากการประเมินตนเองของนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า จากการดำเนินงานวิจัยทำให้นักวิจัยมีการพัฒนาระดับความเชี่ยวชาญในงานวิจัย องค์กรความรู้ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นด้วย

3. การประเมินผลกระทบจากงานวิจัย (Impacts) จากกรณีศึกษา ได้คัดเลือกโครงการวิจัยเป็นกรณีศึกษา จำนวน 4 โครงการ ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ: กาแฟอราบิก้าและข้าว (2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : การฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพ (Foodbank) และด้านสังคม: หัตถกรรม ซึ่งจากการศึกษาผลสำเร็จของงานวิจัยทั้ง 4 โครงการ พบว่า การลงทุนวิจัยในระยะยาวจะมีความคุ้มค่ามาก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 งานวิจัยกาแฟอราบิก้า การดำเนินงานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551- 2557 ก่อให้เกิดมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (NPV) จำนวน 609,261 บาท หรือคิดเป็นมูลค่าผลประโยชน์สุทธิ ณ ปี พ.ศ. 2557 เท่ากับ 816,468 บาท แสดงว่า การลงทุนในงานวิจัยด้านกาแฟนี้ก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าต้นทุน หรือมีความคุ้มค่าในการลงทุนในงานวิจัยแล้ว เมื่อพิจารณาไปในระยะยาว (ถึงปี พ.ศ.2567) งานวิจัยกาแฟอราบิก้าจะมีความคุ้มค่าต่อการลงทุนสูงขึ้น โดยก่ให้เกิดมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ รวมจำนวน 28,170,547 บาท และมีสัดส่วนของผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 4.13 หมายความว่า เงินลงทุนในงานวิจัย 1 บาท ก่อให้เกิดประโยชน์ 4.13 บาท หรือมีผลประโยชน์เป็น 4 เท่าของการลงทุนงานวิจัย และมีความผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับ 43 เปอร์เซ็นต์

3.2 งานวิจัยข้าว ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากงานวิจัยข้าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 - 2563 พบว่า มีมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 5,954,000 บาท และมีสัดส่วนของผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.54 หมายความว่า เงินลงทุนในงานวิจัย 1 บาท ก่อให้เกิดประโยชน์ 1.54 บาท หรือมีผลประโยชน์เป็น 1.5 เท่าของการลงทุนงานวิจัย และมีความผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับ 23 เปอร์เซ็นต์

3.3 งานวิจัยด้านการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพ การดำเนินงานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – 2557 ได้ก่ให้เกิดมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (NPV) จำนวน 19,275,110 บาท หรือคิดเป็นมูลค่าผลประโยชน์สุทธิ ณ ปี พ.ศ. 2557 เท่ากับ 27,122,015 บาท แสดงว่า การลงทุนในงานวิจัยด้าน การฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพมีความคุ้มค่าในการลงทุนในงานวิจัยแล้ว เมื่อพิจารณาไปในระยะยาว ถึงปี พ.ศ. 2567 งานวิจัยนี้จะมีความคุ้มค่าต่อการลงทุนสูงขึ้น โดยก่ให้เกิดมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ รวมจำนวน 191,936,151บาท และมีสัดส่วนของผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 5.52 หมายความว่า เงินลงทุนในงานวิจัย 1 บาท ก่อให้เกิดประโยชน์ 5.52 บาท หรือมีผลประโยชน์เป็น 5 เท่าของการลงทุนงานวิจัย และมีความผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับ 32 เปอร์เซ็นต์

3.4 งานวิจัยหัตถกรรม การดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – 2555 ได้ก่ให้เกิดมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (NPV) จำนวน 2,954,643 บาท หรือคิดเป็นมูลค่าผลประโยชน์สุทธิ ณ ปี พ.ศ. 2557 เท่ากับ 4,157,480 บาท แสดงว่า การลงทุนในงานวิจัยด้านหัตถกรรมนี้มีความคุ้มค่าในการลงทุนในงานวิจัยแล้ว เมื่อพิจารณาไปในระยะยาว ถึงปี พ.ศ. 2567 งานวิจัยนี้จะมีความคุ้มค่าต่อการลงทุน โดยก่ให้เกิดมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ รวมจำนวน 10,116,786 บาท และมีสัดส่วนของผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.47 หมายความว่า เงินลงทุนในงานวิจัย 1 บาท ก่อให้เกิดประโยชน์ 1.47 บาท หรือมีผลประโยชน์เป็น 1.47 เท่าของการลงทุนงานวิจัย และมีความผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับ 72 เปอร์เซ็นต์

4. แนวทางการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงระยะต่อไป

4.1 แนวทางกำหนดทิศทางและลำดับความสำคัญของงานวิจัย ประเด็นที่ควรพิจารณา มีดังนี้ (1) กำหนดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ (2) กำหนดตามสาขาวิชาการ (3) กำหนดตามปัญหาของประเทศหรือสังคม (4) กำหนดตามจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบหรือโอกาสในการแข่งขัน และ (5) กำหนดตามการคาดการณ์มองไปข้างหน้า

4.2 แนวทางการขับเคลื่อนและบริหารจัดการงานวิจัย ควรผลักดันงานวิจัยให้เกิดการยอมรับเทคโนโลยีและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงโดยกลุ่มเป้าหมาย และควรให้ความสำคัญในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง

4.3 ทิศทางและแนวทางการดำเนินงานวิจัยของ สวพส. ในระยะต่อไป

(1) ด้านเศรษฐกิจ: ควรสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและการตลาดอย่างบูรณาการ โดยงานวิจัยควรมุ่งเน้นแนวทางในการสร้างกลุ่ม (Cluster) ให้กับโซ่อุปทานของสินค้าเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น กลุ่มเกษตรกร พ่อค้าคนกลางและผู้รวบรวมผลผลิต ผู้แปรรูป และผู้จัดจำหน่ายสินค้า มีเวทีในการเจรจาการค้าขายซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรมีการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดมากขึ้น นอกจากนี้ ควรส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของการผลิตสินค้าในแต่ละถิ่นนั้นๆ ด้วย

(2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: เนื่องจากการทำการเกษตรบนพื้นที่สูงส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น งานวิจัยของ สวพส. จึงควรพิจารณาปัจจัยด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการพัฒนาอาชีพทางการเกษตรด้วย นอกจากนี้ งานวิจัยที่มีการดำเนินการบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ถือเป็นสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าบนพื้นที่สูงให้กับผู้บริโภคทุกระดับชั้นของตลาดอีกด้วย

(3) ด้านสังคม: ควรสนับสนุนการอนุรักษ์ด้านศิลปวัฒนธรรมและการคงอยู่ของชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง รวมไปถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูงด้วย

ผลผลิตที่สำคัญ

1. ข้อมูลสถานภาพและผลสำเร็จของงานวิจัยในระยะที่ผ่านมาของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงที่มีต่อการพัฒนาบนพื้นที่สูงของประเทศไทย
2. ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงระยะต่อไป

การนำไปใช้ประโยชน์

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) สามารถข้อมูลสถานภาพและผลสำเร็จของงานวิจัยในระยะที่ผ่านมา รวมไปถึงข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงระยะต่อไป ไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานวิจัยเพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพและตอบสนองต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

(ก) การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อประเมินผลสำเร็จจากงานวิจัย จากเจ้าหน้าที่โครงการ และเกษตรกรในพื้นที่

(ข) การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อประเมินผลสำเร็จจากงานวิจัย จากหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

(ค) การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์เกษตรกรสำหรับใช้ประกอบการประเมินผลสำเร็จจากงานวิจัย

(ง) การประชุมหารือและขอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานวิจัยในระยะต่อไปจากที่ปรึกษาและคณะผู้บริหาร

ภาพการดำเนินงานของโครงการศึกษาผลสำเร็จงานวิจัยต่อการพัฒนาพื้นที่สูง